

בבא קמא נ'

רבה אמר בבור ברה"ר לד"ה חייב הגמרא הביאה, שרבי עקיבא ורבי ישמעאל נחלקו ור"י ור"ע נחלקו בבור ברשותו בברייתא, מהו הבור האמור בתורה, לר"י בור שחפר ברשות היחיד ופתחו לרשות הרבים, ולר"ע מי שהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו. אמר רבה, בבור ברשות הרבים לדברי הכל חייב²⁶⁸, מפני שלומדים אותו מהכתוב "וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי יִכְרֶה אִישׁ בּוֹר", אם על פתיחה חייב על כרייה לא כל שכן²⁶⁹. אלא שעל עסקי פתיחה ועל עסקי כרייה באה לו. שגם החופר בור ברשות הרבים או שפתחו חייב אפילו שהקרקע אינה שלו. ונחלקו בבור ברשותו, רבי עקיבא לומד מהכתוב "בְּעַל הַבּוֹר" בבור שיש לו בעלים שהתורה מחייבת את בעל הבור גם בבור שברשותו. ולרבי ישמעאל "בְּעַל הַבּוֹר" הוא בעל התקלה, הכתוב מדבר בבור ברשות הרבים. ולרבי עקיבא התכוון לשאול את ר"י מדוע פטרת בבור ברשותו, הרי זהו בור האמור לעניין תשלומים²⁷⁰.

רב יוסף אמר בבור ברה"ר לד"ה חייב ורב יוסף אמר, בבור ברשות היחיד אין חולק שחייב, מפני שהתורה אומרת בעל הבור ומדובר בבור שיש לו בעלים. ורבי ישמעאל ורבי עקיבא חולקים בבור ברשות הרבים, רבי ישמעאל סובר שלומדים מהכתוב: "וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי יִכְרֶה אִישׁ בּוֹר" אם על פתיחה חייב על כרייה לא כל שכן, אלא שעל עסקי פתיחה ועל עסקי כרייה באה לו, וגם בור ברשות הרבים חייב. ורבי עקיבא סובר בבור ברשות היחיד שהפקיר רשותו לא בורו שהוא ממונן שהזיק חייב, משום שהוא נקרא "בְּעַל הַבּוֹר", אבל ברשות הרבים שאינו ממונן חייב משום בור. ולא לומדים מהכתובים "וְכִי יִפְתַּח" ו"כִּי יִכְרֶה" שהוא חייב מפני שצריכים את שניהם. אם היה כתוב "וְכִי יִפְתַּח" היינו אומרים שרק לפותח בור די בכסוי, אבל לכורה בור לא די בכסוי אלא צריך שימלא את הבור בעפר. ואי היה כתוב "כִּי יִכְרֶה" היינו אומרים שלכרייה צריך כסוי משום שעשה מעשה אבל לפותח שלא עבד מעשה לא צריכים כסוי. ולכן אין יתור לרבות בור ברשות הרבים. וזהו בור האמור בתורה שר' ישמעאל אמר²⁷¹, זהו בור שפתח בו תחלה לניזקין²⁷².

החופר בור ברה"ר ופתחו ורה"י פטור ולהפך חייב ומקשה הגמרא ממה ששנינו, החופר בור ברשות הרבים ופתחו לרשות היחיד פטור. ואף על פי שאינו רשאי

268 ר"ע מודה לר"י בבור ברה"ר שזה בור שבתורה, אבל ר"י לא מודה בבור ברשותו, שלא הפקירו ע"מ להתחייב. רש"י.

269 במכילתא אמרו מכאן שאין עונשין מן הדין. אבל בש"ס אין סובר כן כמו שהתוס' מפרשים בדף ב'. תוס'.

270 בכתוב "בעל הבור ישלם" שמדבר בבור ברשותו, ובור ברשות הרבים נאמר אצל הניזקים. רש"י.

271 והרי לר' ישמעאל שניהם כתובים. רש"י.

272 ולא קשה כמי המשנה. רב יוסף יעמיד את המשנה כר"י, ורבה יעמיד את המשנה כר"ע. רש"י.

לעשות כן, לפי שאין עושיין חלל תחת רשות הרבים. החופר בורות שיחין ומערות ברשות היחיד ופתחו לרשות הרבים חייב. והחופר בורות ברשות היחיד הסמוכה לרשות הרבים כגון אלו החופרים לאושיין פטור, אם חפר בור להנחת יסודות חומת ביתו הסמוכה לרשות הרבים פטור. ור' יוסי ברבי יהודה מחייב עד שיעשה מחיצה עשרה, או עד שירחיק ממקום דריסת רגלי אדם, וממקום דריסת רגלי בהמה ארבעה טפחים. ואם כן משמע שרק מפני שהוא חפר את הבור לאושיין, להנחת יסוד לביתו, ואינו פושע מפני שהדרך לעשות כן, אבל אם הוא חפר שלא לאושיין הוא חייב, וכדברי מי נשנו הדברים? לרבה הרישא שאומרת שבור ברשותו פטור היא דברי רבי ישמעאל, והסיפא שפוטרת רק בחופר לאושיין היא דברי רבי עקיבא. אבל לרב יוסף שאמר שבור ברשותו חייב לדברי הכל, הסיפא היא לדברי הכל אבל כמי היא הרישא, לא כרבי ישמעאל ולא כרבי עקיבא? מבאר הגמרא, שרב יוסף יעמיד את כולה²⁷³ כדברי הכל, והרישא היא כשלא הפקיר לא את רשותו, ולא את בורו²⁷⁴.

רב אשי אמר לרבה כולה כר' ישמעאל ואמר רב אשי, עכשיו שהעמדנו לרב יוסף את כשהקצה מקום מרשותו לרה"ר
הברייתא לדברי הכל, גם רבה לא נעמיד אותה
כשני תנאים. מכך שהרישא היא כרבי ישמעאל גם הסיפא כרבי ישמעאל. והסיבה
שהוא פטור רק מפני שהוא חפר לאושיין, אבל אם חפר בור שלא להנחת יסודות
חייב, מפני שמדובר כגון שהרוויח את רשות הרבים²⁷⁵, הקצה מקום מרשותו
לרשות הרבים וחפר בו את הבור. שהוא חופר בור ברשות הרבים, והוא פטור רק
אם חפר לאושיין, אבל אם לא הוא חייב.

ומקשה הגמרא ממה ששנינו, החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרשות הרבים חייב ברשות היחיד הסמוכה לרשות הרבים פטור. מפני שהוא מפקיר רשותו שפטור²⁷⁶. לרבה כולה היא כרבי ישמעאל אבל לרב יוסף הרישא היא כרבי ישמעאל אבל הסיפא אינה לא בכרי ישמעאל ולא כרבי עקיבא!. ואומרת הגמרא שמדובר בחופר לאושיין והברייתא היא כדברי הכל.

תנו רבנן, חפר ופתח ומסר לרבים פטור, חפר ופתח ולא מסר לרבים חייב. וכן מנהגו של נחוניא חופר בורות שיחין ומערות, שהיה חופר ופותח ומסר לרבים. וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו. ושואלת הגמרא האם נחוניא חופר שיחין קיים רק הלכה זו ותו לא?. אלא יש לומר קיים אף הלכה זו.

273 לאו דוקא כולה אלא רק הרישא והסיפא שהקשו מהם, אבל המציעתא היא רק כר' ישמעאל. תוס'.

274 ובעל הבור יכול לומר לבעל השור שנפל בו מה עושה בהמתך ברשותי. אפילו שאינו רשאי לעשות חלל תחת רה"ר, הוא פטור כיון שפתח אותו לרשותו. רש"י.

275 הרישא היא כשלא הפקיר לא רשותו ולא בורו והסיפא דארווח ארווחי אבל ר' יוסי ברבי יהודה שהצריך הרחקה הוא רק כר' ישמעאל. תוס'.

276 רש"י לפי הגהת הב"ח שמוחק את הכתוב כגון מקצה מקום מרשותו לרה"ר.

המעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור הגדול

תנו רבנן, מעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול באו והודיעו את רבי חנינא בן

דוסא. שעה ראשונה אמר להם שלום, שניה אמר להם שלום, שלישית אמר להם עלתה. אמרו לה מי העלך? אמרה להם זכר של רחלים נזדמן לי וזקן אחד מנהיגו. שאלו את רבי חנינא נביא אתה? אמר להם, לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אלא כך אמרתי לא יתכן שעל דבר שאותו צדיק התאמץ בו יכשל זרעו.

הקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה

רבי אחא אמר, אף על פי כן מת בנו בצמא, שנאמר: "וּסְבִיבוּ נְשֻׁעָה מְאֹד", מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו אפילו כחוט השערה. ורבי נחוניא אמר, לומדים זאת מהכתוב: "קַל נַעֲרָךְ בְּסוּד קִדְשִׁים רַבָּה וְנוֹרָא עַל כָּל סְבִיבוֹ". אמר רבי חנינא, כל האומר הקב"ה ותן, יוותרו חייו שנאמר: "הַצּוֹר תְּמִים פָּעְלוּ בִּי כָּל דְּרָכָיו מְשֻׁפָּט". אמר רבי חנא²⁷⁷ ויש אומרים רבי שמואל בר נחמני, ממה שנאמר: "אֲרַךְ אַפְּיִם וְרַב חֶסֶד וְאֶמֶת" ולא נאמר "אֲרַךְ אֵף", "אֲרַךְ אַפְּיִם" לצדיקים, שהקב"ה ממתין מלשלם לצדיקים שכר מעשיהם הטובים, ולרשעים, שאינו נפרע מהם אלתר על מעשיהם הרעים²⁷⁸.

לא יסקל אדם מרשותו לרשות הרבים

תנו רבנן, לא יסקל אדם מרשותו לרשות הרבים מעשה באדם אחד שהיה מסקל מרשותו לרשות

הרבים. ומצאו חסיד אחד אמר לו החסיד, ריקה מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך. ואותו אדם לגלג עליו מפני שהוא סיקל מרשותו רשות הרבים. לימים אותו אדם נצרך למכור שדהו והיה מהלך באותו רשות הרבים ונכשל באותן אבנים. אמר יפה אמר לי אותו חסיד, מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך. שהרי רשות היחיד אינה נשארת ברשותו של האדם לעולם.

משנה

החופר בור שיח ומערה חריצין ונעיצין חייב

החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור חייב. אחד החופר בור עגול, שיח שהיא חפירה ארוכה

וצרה, ומערה מרובעת ומכוסה, חריצין רחבים ומרובעים שאינם מכוסים, ונעיצין צרים מלמטה ורחבים למעלה, חייב. אם כן למה נאמר בור? מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים, אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים. היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור, ואם הוזק בו חייב.

גמרא

277 ביבמות גורסים רבי חנינא.

278 רש"י. כשאין סופו לעשות תשובה הוא לרעה ברשעים וכשסופו לעשות תשובה הוא לטובה. תוס'.

בור שחייבה תורה להבלו או גם אמר רב, בור שהתורה חייבה את בעל הבור, הוא באופן שעשה בור שיש בו הבל שהזיק, ולא על

לחבטו

החבטה שנחבט בקרקעית הבור, מפני רב סובר שקרקע עולם היא שהזיקה בחבטה. ושמואל אמר, התורה חייבה על הנזק של ההבל אפילו שלא נעשה על ידי החופר, וכל כן שחייב על ידי החבטה שהוא עשאה. ואין לומר שהתורה אמרה 'לחבטו ולא להבלו', מפני שהתורה שכתבה בור סתם העידה על הבור שהחופרו חייב ואפילו הוא מלא ספוגים של צמר, ואין בו חבטה.

איכא בינייהו עושה גובה ברה"ר ואומרת הגמרא שהיוצא להלכה ממחלוקתם²⁷⁹, במקרה כשעשה גובה ברה"ר²⁸⁰. לרב מי שעשה

ברשות הרבים תל בגובה עשרה טפחים, שאין בו הבל אבל יש בו חבטה, ושור עלה עליו ונפל אינו חייב²⁸¹. ולשמואל גם מי שעשה ברשות הרבים מקום גבוה חייב על השור שעלה עליו ונחבט. רב לומד מהכתוב "וְנִפֹּל שָׁמָּה" עד שיפול דרך נפילה, עד שיפול למקום עמוק על פניו. ולשמואל המשמעות של "וְנִפֹּל" היא בכל מקרה של נפילה.

שואלת הגמרא על רב ממה ששנינו במשנה, אם כן למה נאמר בור? מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים. לשמואל אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים בא לרבות שגם מי שעשה גובה חייב, אבל לרב מה המשנה באה לרבות? עונה הגמרא, שהמשנה באה לרבות חריצין ונעיצין. שואלת הגמרא, הרי חריצין ונעיצין נשנו במשנה במפורש? ואומרת הגמרא שהמשנה שונה שמי שעשה חריצים ונעיצים חייב, ואחר כך המשנה מפרשת מנין לומדים אותם.

המשנה צריכה להשמיע שחייב ומבארת הגמרא, שהמשנה צריכה לשנות את כולם. שאם המשנה היתה שונה את הדין בבור של עשרה

בכולם

טפחים, היינו אומרים שחייב רק שיש בו הבל משום שהוא קטן ועגול, אבל מי שחפר שיח שהוא ארוך אין בו הבל בעומק עשרה ופטור. ואם המשנה היתה שונה שהחופר שיח עמוק עשרה חייב, מפני שהוא ארוך וצר, היינו אומרים שהחופר מערה מרובעת בעומק עשרה שאין בה הבל רב אינו חייב. ואם המשנה היתה שונה

279 הרי כשמת בבור בין לרב ובין לשמואל חייב ואפי' אם נבקעה כרסו או שבר גולגלתו אפשר לומר שההבל הוא שהרגו.

280 היה אפשר לומר שנפל דרך אחוריו, שלרב חייב רק כשנפל על פניו, או בבור שרוחבו יותר מעומקו שאין בו הבל. ונקט אחת הנפק"מ. תוס'.

281 התוס מקשים הרי . כשנתקל בגובה ונחבט בקרקע עולם הוויקתו. וי"ל שעשה גובה ה' טפחים חפר סביבו ה' טפחים מודה בנתקל בגובה ונחבט בקרקע עולם הוויקתו. או ששמואל פטר רק כשנפל מקול הכריה, ומעשיו לא גרמו גם לחבטה והשור נתקל בגובה ונחבט בעומק הבור. או ששמואל פטר רק כשנפל מקול הכריה, ומעשיו לא גרמו גם לחבטה בקרקע מחץ לבור. ואין להקשות שבעל הבור יתחייב בחצי ולר' נתן יתחייב בכל . מפני ששמואל סבר שאין לחיב את בעל הבור אלא כשעשה את כל התקלה.

מערה, היינו אומרים שיש בה הבל בעומק עשרה מפני שהיא מכוסה בתקרה. אבל חריצים שאינם מקורים, אין בהם הבל בעשרה ופטור. ואם היו שונים חריצין, היינו אומרים שבחריצים בעומק עשרה יש הבל, משום שאינם רחבים למעלה יותר מלמטה. אבל בנעיצים שרחבים יתר למעלה מלמטה אין בעשרה הבל. ולכן המשנה אומרת שהחופר בור שיח ומערה חריצין ונעיצין חייב.

היו פחותין מ' טפחים פטור בבור שאין בו שואלת הגמרא על רב ושמואל ממה שנינו הבל למיתה ויש בו הבל לנזקין במשנה, היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור ואם הוזק בו חייב, נפל לתוכו שור או חמור ומת פטור. והמשנה אומרת שפטור בבור שאין עשרה טפחים משום שאין בו חבטה. וקשה על רב ושמואל שלדברי שניהם התורה חייבה על הבלו של הבור? מתרצת הגמרא, שבבור שאין בו עשרה פטור, משום שאין בו הבל וכל שכן שאין בו חבטה. שואלת הגמרא מדוע אם הוזק בו חייב, הרי אין בו הבל? אומרת הגמרא שבבור שאין בו עשרה טפחים אין הבל למיתה, אבל יש בו הבל לנזקין.

